

זְכָר לְעוֹמֵת זְכָר

מאז שאני זוכר, בשבת פרשת זכור תמיד קראו פעמיים בבית הכנסת את המילים "תמחה את זכר עמלק". אלא שיש מקומות בהם הסתפקו בחזרה על הביטוי "תמחה את זכר עמלק", יש מקומות שקראו פעמיים את הפסוק כולו ויש מקומות בהם הקפידו לקרא את כל המפטיר פעמיים, כל זה כדי לקרא פעם זְכָר ופעם זְכָר. אף ב'לוח דינים ומנהגים' בהוצאת 'היכל שלמה' כתוב בסוגריים מרובעים: "[יש נוהגים לקרא הפסוק האחרון פעמיים: פעם זְכָר בצירי" ופעם זְכָר בסגול (משנה ברורה, תרפ"ה, סעיף י"ח), ויש האומרים שאין ספק בקריאה ואין צורך לחזור]".

מתוך: "מקראות שיש להם הכרע" של הרב מרדכי ברויאר ז"ל:

"בספר 'מעשה רב' סימן קלד העיד המחבר על הגר"א: "כשהוא קורא פ' זכור קורא זְכָר בסגול תחת הזיין". אולם בהסכמה שניתנה לספר על-ידי ר' חיים מוולאז'ין כותב ר' חיים: "ואשר כתב לקרות בפ' זכור זכר בשש נקודות (זְכָר) אני שמעתי מפה קדוש שקרא בחמש נקודות (זְכָר) ולא ידעתי אם השומעים שמעו וטעו לומר בשש נקודות או אולי בזקנותו חזר בו". "מחלוקת זו ביחס למנהג הגר"א באה לידי ביטוי במשנה ברורה, סי' תרפ"ה, ס"ק יח: "דע דיש אומרים שצריך לקרות זכר עמלק בצירי ויש אומרים שצריך לקרות זכר עמלק בסגול וע"כ מהנכון שהקורא יקרא שניהם לצאת י"ש (=ידי שמים). מנהג זה של כפילת תיבת "זכר" בפרשת זכור היה מקובל, כנראה, בקהילות הפרושים שבירושלים. ודבר זה הוא מובן. שהרי הפרושים קיבלו על עצמם את מנהגי הגר"א מיום שעלו לירושלים. ולפיכך ספק זה ביחס למנהג הגר"א יכול היה להביא אותם לצאת ידי שתי השיטות. כנגד זה, כמיטב ידיעתי, לא היה מנהג זה ידוע במקומות אחרים בארץ ובגולה. אולם בדור האחרון נתקבל הפסק של בעל משנה ברורה בכל קהילות האשכנזים - בארץ ובחוץ לארץ. ולא מתנגדים בלבד, אלא גם חסידים מקיימים את ההלכה הזאת, שיצאה תחילה מבית מדרשו של הגר"א. וספק, אם עוד נותר היום מספר ניכר של קהילות אשכנזיות, המקיימות את מנהג אבותיהן וקוראות "זכר" בצירי בלבד מאליו".

... בהמשך חושף ר"מ ברויאר את המקור ממנו נובע הספק (הרד"ק) ומוכיח שאין בסיס לקריאת "זְכָר" ולבסוף מביא את הגדולה שבראיות מכתבי-היד העתיקים שנתגלו בעשרות השנים האחרונות: כתב -יד לנינגרד, כתב -יד ירושלים וכתב -יד ששון. שלושת כתבי-היד האלה נכתבו בסמוך לתקופת המסורה, והם מדויקים מאוד בניקוד ובטעמים. והנה כולם כותבים "זְכָר" בצירי; מכאן הוכחה גמורה שזה היה נוסח המסורה המערבית של טבריה, שכל ישראל הסכימו ללכת לאורה. כבר אמרנו, שהתורה שבכתר ארם צובה אבדה עד אמצע פרשת כי תבוא. משום כך לא נוכל לעיין בכתר כדי לדעת את שיטתו בסוגיה זו.

אולם בימים אלה נתגלה דבר חדש, שראוי להביא אותו לידיעת החכמים והמבינים. ר' יעקב ספיר (המאה ה-19 שבהיותו בן 10 עלה עם הוריו שהיו מעדת ה'פרושים' בירושלים, בין השאר חיבר מחקרים על 'כתר ארם צובא') שלח שליח לארם צובה כדי לברר את נוסח הכתר במקומות שונים שבמקרא. שאלותיו של ר' יעקב ספיר ותשובותיו של ר' מנשה סיתהון כתובות במגילת 'מאורות נתן', שנתפרסמה בימים אלה. והנה מתברר עתה, שר' יעקב ספיר הציג שאלה גם ביחס לסוגיה הנדונה כאן. ונביא כאן את לשון השאלה והתשובה: כ"ה, י"ט:

שאלה תשובה
זכר ח"נ כן

הוא אומר: בכתר מנוקד זכר בחמש נקודות (=ח"נ).

אין כל ספק, שבעל משנה ברורה לא היה עומד על דעתו, אילו זכה למה שזכינו אנחנו, ונוסח הכתר היה מתגלה לו. ודאי לא היה אומר, שאי אפשר לסמוך על כתב-יד, שאדונינו הרמב"ם סמך עליו. על כן כפילת תיבת "זכר" בפרשת זכור היא מנהג שלא שערו אבותינו, והוא נתחדש רק בדור הזה. נראה אפוא, שהגיעה השעה להחזיר עטרה ליושנה. נחזור אל מנהג אבותינו הקדושים, כפי שהיה מוחזק בידיהם מימות עולם. נקרא את פרשת זכור כפי שנקראה בידי כל גדולי אשכנז מאז ומתמיד. אל נטיל ספק בנוסח המקרא במקום שהספק לא שלט בו מעולם! נמחה את זכר עמלק - דרך ודאי ולא דרך ספק!"

באותו ענין, אך הפעם אסתפק בהבאת מסקנת הרב ברויאר לגבי המילים במגילה: לְהַשְׁמִיד וְלְהַרְגוֹ וְלְאַבְדוֹ, וְאִישׁ לְאִשׁוֹ עֲמֵד לְפָנֶיהֶם. זה הנוסח הנכון ולא כמו שנהגו האשכנזים: לְהַשְׁמִיד וְלְהַרְגוֹ וְלְאַבְדוֹ, וְאִישׁ לְאִשׁוֹ עֲמֵד לְפָנֶיהֶם. גם כאן, אחרי שהגיע למסקנה זו בעקבות בדיקת וניתוח המקורות, הוא מגלה שמש בימים אלה (סביר להניח שהוא מתייחס לזמן כתיבת חיבורו) נמצאו שתי עדויות של שני שליחים מירושלים שבדקו ב'כתר ארם צובא' במאה ה-19 ומצאו שם את הנוסח: לְהַשְׁמִיד וְלְהַרְגוֹ וְלְאַבְדוֹ, וְאִישׁ לְאִשׁוֹ עֲמֵד לְפָנֶיהֶם. לכן, לדבריו, אין צורך לקרא פעמיים מילים אלה.

תצוה:

מילים ש-ו ההיפוך לעתיד הפכה אותן למלרע: וְלִקְחָתָּ וּפְתַחְתָּ וְנָתַתָּה וּמְלֵאתָ וּשְׂמַתָּ וְהִלְבַּשְׁתָּ וּמְשַׁחְתָּ וְקִדְשְׁתָּ וְנָתַתָּ וְהִקְרַבְתָּ וְרַחַצְתָּ וְאָפַדְתָּ וְצָקַתָּ וְחִגְרַתָּ וְחִבַּשְׁתָּ וְהִקְטַרְתָּ וּשְׁחַטְתָּ וְזָרַקְתָּ וְהִזִּיתָ וְהִנַּפְתָּ וּבִשַׁלְתָּ וְשָׂרַפְתָּ וְחִטַּאתָ וְנוֹעַדְתָּי וְקִדְשִׁתִּי וְשָׁכַנְתִּי וְצִפִּיתָ וְהִפִּיתָ וְהִמַּתָּה וְנִלְחַמְתָּ.
כז: כ וְיִקְחוּ: ה-ו בשווא נע.

כח: ג רוח / חֲכָמָה: יש להקפיד על הפרדת המילים זו מזו.

כח: י על / הָאָבֶן הָאֶחָת: טעם מפסיק - טפחא - במילה על.

כח: יז מְלֵאתָ: טעם נסוג אחור ל-ל, אַרְבָּעָה / טוֹרִים אָבֶן: טעם טפחא במילה אַרְבָּעָה.

כח: יט וְאֶחָלְמָה: במלעיל.

כח: כ וְיִשְׁפָּה: ה-י בקמץ גדול (רחב) וה-ש בשווא נע (ve'ya'she'fe).

כט: כט לְמִשְׁחָה: ה-מ בקמץ קטן.

כט: ל יִלְבָּשֶׁם ה-ש בקמץ.

כט: לט אֶת-הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בְּקָר לֹא לִשְׂכֹּחַ אֶת הַשֵּׁל הָאֶחָד.

כט: מו לְשִׁכְנִי: ה-ש בקמץ קטן.

ל ד תַּעֲשֶׂה-לּוֹ: מתג ב-ת ולכן במלרע.

מפטיר - פרשת זכור (דברים כה: יז-יט).

יז בְּצִאתְכֶם: ה-ת בשווא נע.

יח קָרָךְ: מתג ב-ק וה-ר בשווא נע. וַיִּזְנַב ה-י מנוקדת בשוא נח (vai'za'nev)

יט מְכַל-אֵיבֶיךָ: טעם קדמא ב-א, טעם אזלא ב-ב וה-י בשווא נע (mikol o'ye've'kha) וההטעמה כולה על

המילה אֵיבֶיךָ.

תְּמַחֶה אֶת-זִכְרֵךְ - הסבר למעלה.

הפטרה שמואל א טו.

ב בְּעֵלְתָּו: מתג ב-ב להארכה קלה, אין לקרא "פלותו".

ג וְהִפִּיתָה: במלרע.

ד וַיִּשְׁמַע: י בשווא נח (vai'sha'ma).

יח בְּדַרְךָ: ה-ד בקמץ (be'da'rekh).

כד+ כה שתי מילים עם ו בתחילתן. וְאִשְׁמַע בְּקוֹלִם בקמץ, ו ההיפוך לזמן עבר (שמעתי בקולם),

וְאִשְׁתַּחֲוֶה לָהּ בשוא נע, ו החיבור והפעולה בזמן עתיד.

כח מְמָךְ: לשים לב לא לקרא מְמָךְ (mi'me'kha). ה-מ השניה בסגול ו-ך סופית בקמץ (mi'me'ka)

במלעיל.

לג פֹּאשֶׁר שְׂפָלָה נְשִׁים חַרְבֵי פֹרְתִשְׁפֵל מְנַשִּׁים אֲמָךְ. שְׂפָלָה כ בשוא נע (shi'ke'la).

חַרְבֵי, אֲמָךְ (khar'be'kha' I'me'kha) שתיהן במלעיל.